Suomen arktisen seuran syyskokous 29.10.2026. Teams

Asiantuntijapuheenvuoro
Jyrki Katainen: Geopolitiikan vaikutukset EU:n arktiseen politiikkaan

Seuran puheenjohtaja esitteli lyhyesti EU:n päivitettyä arktista strategiaa ja Jyrki Kataisen kokemusta.

Jyrki Kataisen esitys:

Jyrki Katainen totesi, että EU aiemmassa arktisessa strategiassa tunnistettiin oikeat painopisteet, mutta talouden ja turvallisuuden näkökulmat jäivät liian vähälle huomiolle. Arktisen alueen merkitys on sittemmin kasvanut merkittävästi, ja yhä useammassa EU jäsenmaassa on kiinnostusta yhteisen arktisen politiikan kehittämiseen.

Katainen on esittänyt EU:lle uudenlaista **pohjoista naapuruuspolitiikkaa.** Enää ei ole varaa ajatella, että arktiset kysymykset kuuluvat vain arktisille maille. Naapuruuspolitiikka on väline tehdä yhteistyötä esim. Islannin, Norjan, Britannian kanssa

Arktiset kysymykset eivät enää kuulu vain alueen valtioille, sillä koko Eurooppa on yhä riippuvaisempi arktisesta alueesta sekä taloudellisesti että sotilaallisesti.

Venäjän sotilaallisen läsnäolon ja kyvykkyyksien vahvistuminen arktisella alueella edellyttää Euroopalta oman vastauksen pohtimista. Katainen nosti esiin erityisesti kaksi mahdollista yhteistä investointikohdetta:

- **Arktinen junarata Norjan, Ruotsin ja Suomen välille**, joka parantaisi pohjois-etelä- ja erityisesti itä-länsisuuntaista liikkuvuutta ja tukisi alueen turvallisuutta.
- **Yhteiset jäänmurtajakyvykkyydet**, jotka mahdollistaisivat EU vahvemman läsnäolon arktisella alueella. Yhteisymmärryksen saavuttaminen komission ja jäsenmaiden välillä mahdollistaisi etenemisen myös omistusrakenteen suunnitteluun.

Lisäksi Eurooppa tarvitsee omaa satelliittikapasiteettia. Vaikka osaamista on olemassa, riippuvuus esimerkiksi Starlinkistä on merkittävä. Myös arktista aluetta koskevan tutkimustiedon parempaa hyödyntämistä ajankohtaisessa politiikkatyössä tulisi edistää.

Arktisella alueella toimii useita kaivoksia, mutta niiden tuottamia mineraaleja jalostetaan Euroopassa verrattain vähän. Tämä ylläpitää riippuvuutta erityisesti Kiinasta, joka hallitsee monien kriittisten mineraalien jalostusta ja voi myös rajoittaa niiden saatavuutta Euroopan markkinoilla.

Pohjoismaiden tulisi ottaa aktiivisempi rooli EU arktisen politiikan kehittämisessä ja tuoda keskusteluun konkreettisia aloitteita.

Kysymys: Minkälaisia mahdollisuuksia on EU:n laajempaan rooliin arktisella alueella? Onko vastustusta? Toimijat Suomessakin kansainvälisiä yhtiöitä (kaivos), miten varmistetaan että niiden avaaminen lisää omavaraisuutta?

EU kasvavalle roolille on aiempaa enemmän kysyntää jäsenmaiden keskuudessa. Pohjoista naapuruuspolitiikkaa vauhdittaa muuttunut poliittinen tilanne, mutta komissio ei voi käynnistää sitä yksin, vaan jäsenmaiden osallistuminen on tärkeää. Mineraalien jalostuksen osalta korostettiin, että pienten pitoisuuksien vuoksi tarvitaan laajoja prosessointilaitoksia, joissa voidaan käsitellä sekä louhittua että kierrätettyä materiaalia.

Kysymys: Miten pohjoisen eri elinkeinojen yhteensovittamista voitaisiin edistää arktisessa kontekstissa?

Erityisesti liikenneinfrastruktuurin kehittäminen ja poikittaisten liikenneyhteyksien parantaminen voisivat luoda uusia mahdollisuuksia alueen elinkeinoille.

Kommentti: Kiinan kilpailukyky perustuu suurten kaivosten lisäksi vahvaan prosessiosaamiseen. Euroopan tulisi panostaa vastaavan osaamisen kehittämiseen. Nykytilanteessa syntyy helposti kierre, jossa prosessointiosaamista ei kehitetä, koska jalostustoimintaa ei ole.

Kysymys: Mitä Suomen tulisi tehdä arktisen alueen omistajuuden vahvistamiseksi? Miten arktista politiikkaa tulisi vahvistaa tulevassa hallitusohjelmassa?

Arktinen politiikka on jäänyt Suomessa aiemmin muiden kysymysten varjoon, vaikka alueen merkitys ympäristön, ihmisten, turvallisuuden ja talouden näkökulmista on kasvanut. Omistajuuden vahvistaminen edellyttää, että pohjoismaat tekevät aktiivisia ja konkreettisia aloitteita. Keskustelua tulisi viedä myös NATOon ja EU ja NATOn väliseen yhteistyöhön esimerkiksi sotilaallisen liikkuvuuden kehittämiseksi. Nykyisessä tilanteessa näille avauksille voi löytyä aiempaa enemmän tukea.

Kysymys: Miten erilaisia painotuksia tulisi sovittaa yhteen?

Pohjoismaiden olisi tärkeää sopia yhteisistä tavoitteista nopeasti ja keskittyä vähintään siihen, mikä maita yhdistää. Alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen osallistuminen on tärkeää, vaikka kysymykset voivat herättää myös kriittistä keskustelua. Niiden käsittelyä ei kuitenkaan voida sivuuttaa.

Kysymys: Miten jäänmurtajien yhteiskäyttöä (pooling and sharing) voitaisiin edistää tulevassa EU monivuotisessa rahoituskehyksessä?

Nopein etenemistapa voisi olla Ruotsissa jo olemassa olevan tutkimuskäyttöön tarkoitetun jäänmurtajan hyödyntäminen ja yhteisen omistusrakenteen suunnittelu sen pohjalta. Jos komissio ja jäsenmaat saavuttavat asiasta yhteisymmärryksen, toimeenpano voitaisiin käynnistää nopeasti.

Kysymys: Mitkä kansainväliset kohtaamiset tai havainnot ovat jääneet erityisesti mieleen?

Katainen nosti esiin Italian vahvan innostuksen EU arktista strategiaa kohtaan, Britannian kanssa tunnistetut yhteiset tavoitteet sekä Kanadan voimakkaan kiinnostuksen arktisten kyvykkyyksien kehittämiseen.